

**Элемент «цуду» на старонках «Звязды»  
(на матэрыяле публікацый рубрыкі «Беларушчына» 2006-2007 гг.)**

Газета «Звязда» на сённяшні дзень з'яўляецца адным з тых нешматлікіх выданняў (калі не браць у разлік апазіцыйныя), якія выходзяць на нацыянальнай мове. Карыстаючыся т.зв. «наркамаўскім» правапісам, які пакуль прызнаны нарматыўным, яна прыцягвае беларускамоўных і рускамоўных чытачоў, якія калі не гавораць, то, як мінімум, разумеюць па-беларуску. Паколькі выданне належыць, хутчэй, да лініі кансерватыўнага друку, то ад яго не адпрэчваюцца рэцыпіенты з адрознымі грамадска-палітычнымі поглядамі. Такім чынам, газета кансалідуе вакол сябе даволі шматлікую колькасць падпісчыкаў, якія праз яе, акрамя атрымання навін, далучаюцца да скарбаў культуры Беларусі, прычым пры дапамозе мовы нашага народа. Разгледзім гэты аспект больш падрабязна.

Зусім невыпадковым для стратэгічнай канцэпцыі «Звязды» стаў рэгулярны выхад у свет матэрыялаў з пастаяннай рубрыкі «Беларушчына», якія маюць, несумненна, вялікае пазнавальнае і, кажучы педагагічнай тэрміналогіяй, выхаваўчае значэнне. Як вядома, пераважная большасць беларусаў заканчвае знаёмства з нацыянальнай гісторыяй, культурай і літаратурай у сярэдняй школе. Прыгадаўшы, што, напрыклад, сённяшнія праграмы па беларускай літаратуры скарочаны (асабліва гістарычная проза і літаратура 30-гг. XX стагоддзя), можна заключыць, што ў хуткім часе для двухмоўнага чытача будзе створаны пэўны нацыянальна-духоўны вакуум у культурнай сферы. Менавіта гісторыка-краязнаўчыя артыкулы «Звязды» на беларускія тэмы закліканы хаця б часткова кампенсавать прабелы ў ягонай адукацыі, задаволіць патрэбу ў нацыянальнай самаідэнтыфікацыі.

Звяздоўцы, разумеючы, што агульны ўзровень аўдыторыі ў плане духоўнай культуры блізкі да «пасляшкольнага», імкнуцца зацікавіць чытачоў і шматтэмнасцю «Беларушчыны», і жанравай разнастайнасцю, і, што самае

цікавае, выкарыстаннем матыву беларускага цуду (у прамым – ‘праява звышнатуральнага як іншасветнай сілы’, і ў пераносным – ‘нешта дзівоснае, незвычайнае’ сэнсах).

Так, рэдакцыя ўмела падбірае матэрыялы, спалучаючы навукова-папулярныя і кразнаўчыя гістарычныя, лінгвістычныя, этнаграфічныя артыкулы. У жанравым плане актывы рубрыкі таксама даволі шматгранныя. Побач з *інтэрв’ю* («Старажытны горад Казімір сапраўды быў» [19], «Трыумфу пад Клецкам — 500!» [25]), *нарысамі* («Дастаеўскі з Дастоева» [30]), *нататкамі* («Заступніца» [20]), *каментарыямі* («Трэба гаварыць ўсёй грамадой...» [18]), *вандроўнымі замалёўкамі* («Дакрануцца да горада-музея, або 33 разы вакол Барысава каменя» [13]), *праблемнымі артыкуламі* («Храм пад буслінымі крыламі» [21]), *анонсамі* («Слуцк адзначае 890-годдзе» [15]), *справаздачамі* («Шукай кнігу летам» [29]) – сінтэтычныя матэрыялы, якія ўключаюць разнародныя структурныя элементы:

- *тэкст апавядання героя артыкула* («Таямніцы «божага каменя» [16]),
- *гістарычныя даведкі* («Зроблена ў Слуцку» [28], «Выява ліку Хрыста ў Пустынках» [1], «Белавежа: турыстычная мека ў сэрцы Еўропы» [23]),
- *дакументы, помнікі летапісання* («Горад дрыгавічоў» [14]),
- *вершы* («Ложак» [4]),
- *слоўнікавыя артыкулы* («Ад слова да слова» [8]).

Нарэшце, улічваючы і часта апярэджваючы запыт чытацкай аўдыторыі, рэдактары ўводзяць параўнаўча вялікую колькасць матэрыялаў, якія маюць асноваю міфалагічны або рэлігійны досвед. Асноўным у іх можна было б назваць элемент цуду як звышнатуральнага факта, пра які інфармуецца чытач, або версіі яго (цуду) узнікнення. На працягу 2006 года, напрыклад, каля 30 % тэкстаў, змешчаных у рубрыцы «Беларушчына», так ці інакш былі звязаны з цудамі. Умоўна можна размежаваць рэлігійныя (у т.л. язычніцкія) цуды і містычныя супадзенні, якія ўспрымаюцца як цуд.

Да хрысціянскіх рэлігійных – божых – цудаў можна аднесці матэрыялы, прысвечаныя цуду ва Успенскім манастыры, што ў Пустынках Мсціслаўскага

раёна [1,2]. Увага чытача засяроджваецца на праявах боскага наканавання – праз доўгія гады забыцця манастырскія сцены напамінаюць пра сваё галоўнае прызначэнне, праявіўшы на тынкоўцы лік Хрыста, крыніца з гаючай вадой, якой у XIV стагоддзі вылечыўся ад слепаты князь Сямён (Лугвеній), ачышчаецца.

Не засталіся па-за ўвагай карэспандэнтаў і пастаянных аўтараў іншыя праваслаўныя і каталіцкія святыні Беларусі, трывала звязаныя ў народнай свядомасці са шматлікімі праявамі цудоўнага, – Сафійскі сабор і Каложская царква [3, 13], 500-гадовая ікона Божай Маці Мінскай [20], Фарны касцёл у Гродна [3], касцёл XVII стагоддзя ў Вялікай Бераставіцы [3].

На мяжы язычніцкага і хрысціянскага балансуе У. Пернікаў у матэрыяле, дзе апісаны трэці з крыжоў, што «расце» з зямлі на тураўскіх Барысаглебскіх могілках [22]. Факт «росту» каменнага крыжа-сына (як і ўвогуле камянёў) асацыюецца са старажытнымі капішчамі беларусаў, але форма яго мае выразны хрысціянскі змест. Менавіта таму для верніка і абывацеля гэта святыня ў аднолькавай ступені цудоўная, так сказаць, па двух паказчыках. Блізкі да крыжа ў гэтым плане «божы камень» на Любаншчыне [16]. Вада, злітая з яго, па меркаванні наведвальнікаў, не толькі вылечвае ад хвароб, але і дае заспакаенне, робіць жыццё шчаслівым. Персанажы артыкула мяркуюць, што цудадзейная сіла каменя нейкім чынам звязана з выявай ступні Божай Маці на яго баку. Праўда, у выніку эксперыменту, аўтар канстатуе, што такой выявы не знойдзена.

На факце падобнага цуду пабудавана і нататка «Цуд – возера... Праглытвае сонца» А.Пукшанскага [24]. Не паддаецца тлумачэнню, як бяздзетныя пары пасля «стаяння» ў вадзе возера Сяляеўскага, што ў Віцебскім раёне, атрымліваюць шчасце мацярынства і бацькоўства. А яшчэ возера «бярэ на сябе грахі» воднай прасторы Заходняй Дзвіны і вяртае іх тым людзям, што шмат награлі – тыя не толькі не атрымліваюць дапамогі, а наадварот, моцна пакутуюць пасля наведвання святыні.

Рысы не рэлігійнага, а хутчэй, містычнага цуду праступаюць у артыкуле-інтэрв'ю з гісторыкам, прафесарам БДТУ Сяргеем Рассадзіным, які дзякуючы загадкавым абставінам адкрыў у польскіх архівах новыя дакументы аб сапраўдным існаванні ў XVII стагоддзі міфічнага горада Казіміра [19]. Да таго ж герой гутаркі паведамляе, што яго надзвычай рэдкія археалагічныя знаходкі на месцы раскопак гарадзішча таксама «самі прасіліся ў рукі».

Шмат магічнага, блізкага да цуду, у народных звычаях, апісаных у жнівеньскім цыкле этнаграфічных артыкулаў А.Катовіч і Я.Крука «Вясельны каравай — сімвал аб'яднання і працягу роду».

Цікава, што і ў дзвюх вельмі далёкіх ад рэлігійнай або магічнай тэматыкі публікацыях «Беларушчыны» пра Белавежскую пушчу таксама прысутнічае лексема «цуд»— па-першае, у пераносным значэнні: пушча — ‘цуд прыроды’, па-другое, цуд звязаны з дзіцячым любімцам Дзедам Марозам, які «пасяліўся» ў запаведніку [23, 26].

Такім чынам, элемент «цуду» выразна прысутнічае ў публікацыях рубрыкі «Беларушчына». Гэта праяўляецца на светапоглядным, семантычным, лексічным узроўнях. З'яўленне згаданага элемента сведчыць аб імкненні рэдакцыі зацікавіць чытача беларускай «экзотыкай» і разам з ёю нацыянальнай культурай, выклікаць гонар за яе і матываваць больш глыбокае вывучэнне гісторыі і геаграфіі роднага краю.

#### Літаратура

1. Іванова І. Выява ліку Хрыста ў Пустынях // Звязда. — 2006. — 30 снежня. — № 276 (25865).
2. Бегункова М. «Святая вада» лясной пустэчы // Звязда. — 2006. — 8 жніўня. — №147 (26012).
3. Бераснеў П. Сведка лёсу Беларусі, або Вандроўка ў Гродна // Звязда. — 2006. — 9 чэрвеня. — № 127 (25716).
4. Касцень А. Ложак // Звязда. — 2006. — 4 жніўня. — № 171 (25760).
5. Касцень А. Простыя рэчы: шалі // Звязда. — 2006. — 18 ліпеня. — № 158 (25747).

6. Касцень А. Шыфер // Звязда. – 2006. – 1 жніўня. – № 168 (25757).
7. Катовіч А., Крук Я. Вясельны каравай – сімвал аб’яднання і працягу роду // Звязда. – 2006. – 4 жніўня. – 5 ліпеня.
8. Клышка А. Ад слова да слова // Звязда. – 2006. – 4 жніўня. – № 171 (25760).
9. Клышка А. Добры дзень, родныя словы! // Звязда. – 2006. – 22 ліпеня. – № 162 (25751).
10. Клышка А. На адной ночце багата не сыграеш... // Звязда. – 2006. – 5 жніўня. – № 172 (25761).
11. Клышка А. Не бачыць... далей носа? // Звязда. – 2006. – 5 жніўня. – № 172 (25761).
12. Клышка А. Праўду кажаш!.. // Звязда. – 2006. – 29 ліпеня. – № 167 (25756).
13. Кузьмін У. Дакрануцца да горада-музея, або 33 разы вакол Барысава каменя // Звязда. – 2006. – 8 снежня. – № 262 (25851).
14. Літвінаў М. «Горад дрыгавічоў» // Звязда. – 2006. – 20 верасня. – № 209—210.
15. Літвінаў М. Слуцк адзначае 890-годдзе // Звязда. – 2006. – 16 верасня. – № 207 (25796).
16. Літвінаў М. Таямніцы «божага каменя» // Звязда. – 2006. – 2 снежня. – № 258 (25847).
17. Лахманенка Л. Уладзімір ГІЛЕП: «Нам неабходныя пакуты рэстытуцыі» // Звязда. – 2006. – 26 ліпеня. – № 164-165 (25753-25754).
18. Лыч Л. «Трэба гаварыць ўсёй грамадой...» // Звязда. – 2006. – 8 ліпеня. – № 152 (25741).
19. Мачалава А. Старажытны горад Казімір сапраўды быў // Звязда. – 2006. – 4 кастрычніка. – № 220 (25809).
20. Мядзведзева В. Заступніца // Звязда. – 2006. – 30 снежня. – № 276 (25865).
21. Пацэнка М. Храм пад буслінымі крыламі // Звязда. – 2006. – 13 чэрвеня. – № 130 (25719).
22. Пернікаў У. Вылячэнне даруецца па веры // Звязда. – 2006. – 30 снежня. – № 276 (25865).

23. Протас С., Даўжанок А., Жылінская М. Белавежа: турыстычная мека ў сэрцы Еўропы // Звязда. – 2006. – 28 верасня. – № 217 (25806).
24. Пукшанскі А. Цуд — возера... Праглытвае сонца // Звязда. – 2006. – 30 снежня. – № 276 (25865).
25. Свірская В. Трыумфу пад Клецкам — 500! // Звязда. – 2006. – 5 жніўня. – № 172 (25761).
26. Свістуновіч С. Дзе яшчэ можна ўбачыць статкі зуброў, што пасуцца на волі? // Звязда. – 2006. – 30 снежня. – № 276 (25865).
27. Хурсік В. Цётка ў душах живе... // Звязда. – 2006. – 18 ліпеня. – № 158 (25747).
28. Цімошык Л. «Зроблена ў Слуцку» // Звязда. – 2006. – 30 снежня. – № 276 (25865).
29. Цімошык Л. Шукай кнігу летам // Звязда. – 2006. – 22 ліпеня. – № 162 (25751).
30. Яскевіч С. Дастаеўскі з Дастоева // Звязда. – 2006. – 11 лістапада. – № 243 (25832).